C/2025/102

10.1.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Klimata pārmaiņas un to ietekme uz ekonomiku

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2025/102)

Ziņotājs: **Juraj Sipko**

Padomnieks(-ce)	Petr ZAHRADNÍK (ziņotājam)
Pilnsapulces lēmums	18.1.2024.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	11.10.2024.
Pieņemts plenārsesijā	23.10.2024.
Plenārsesija Nr.	591
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	130/3/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK norāda, ka klimata pārmaiņas galvenokārt ir cilvēku darbības rezultāts. Tādēļ vērojama jūras līmeņa celšanās, augstākas temperatūras, dabas ugunsgrēki un biežas, lielas vētras, kas izraisa plašus plūdus. Klimata pārmaiņas arī rada neparedzētu kaitējumu, tostarp cilvēku bojāeju. Turklāt EESK uzsver, ka dabā viss ir savstarpēji saistīts. Ja daba ir līdzsvarā, tad ir nodrošināti apstākļi labai ekonomikas izaugsmei un iedzīvotāju veselībai. Tas nozīmē, ka **jāpieņem ilgtermiņa stratēģija, lai pasargātu sabiedrības veselību** no neparedzētām klimata pārmaiņu sekām.

1.2. EESK uzskata, ka klimata pārmaiņas ir eksistenciāls drauds ES dalībvalstu ekonomiskajai un sociālajai attīstībai un ka tās ļoti negatīvi ietekmē gan makroekonomisko, gan mikroekonomisko attīstību, uzņēmējdarbību, finansiālo un sociālo stabilitāti, infrastruktūru un cilvēku veselību.

1.3. EESK uzsver, ka nekavējoties jāpieņem un jāīsteno visi pasākumi, kas vajadzīgi, lai varētu samazināt emisijas (klimata pārmaiņu mīkstināšana) un pielāgoties jaunajiem nosacījumiem (pielāgošanās), tostarp ieviešot emisiju cenas un oglekļa nodokli saskaņā ar jaunāko Eiropas Komisijas ieteikumu. Oglekļa dioksīda sociālās izmaksas, ar kurām naudas izteiksmē tiek mērīts sabiedrībai nodarītais kaitējums, ko rada katra papildu metriskā tonna CO_2 emisiju, būtu jānosaka par galveno rādītāju Eiropas Savienības klimata politikas veidošanā.

1.4. EESK uzskata, ka ar klimata pārmaiņām saistītie ieguldījumi ir vēsturiska ekonomiska iespēja atbalstīt un izmantot milzīgo inovācijas un attīstības potenciālu ES dalībvalstīs. Fundamentālas, vēsturiski nepieredzētas pārmaiņas notiks gan ekonomikas struktūrā, gan sabiedrībā. Klimata pārmaiņu ierobežošanas pasākumiem ir jābalstās uz plašu sociālo vienprātību. EESK aicina visu līmeņu diskusijās par klimata pārmaiņām iekļaut sociālo dialogu un darba koplīguma slēgšanas sarunas.

1.5. EESK norāda, ka līdztekus vērtīgā izaugsmes potenciāla izmantošanai ekonomikas un sabiedrības darbības izmaksu samazināšana ir vēl viens svarīgs ilgtermiņa ietekmes aspekts, ko rada ekonomikas reakcija uz klimata pārmaiņām. Tāpēc ir būtiski samazināt negatīvās eksternalitātes, kuras kaitē videi un saasina klimata pārmaiņu nelabvēlīgo ietekmi.

1.6. EESK pilnībā apzinās, ka reakcija uz klimata pārmaiņām ir ļoti sarežģīta saistībā ar nepieciešamajiem ieguldījumiem (vienlaikus ir jānovērš iespēja, ka, veicot pārkārtošanos klimata pārmaiņu dēļ, varētu veidoties lieli balasta aktīvi) un vajadzīgajiem fiskālajiem un finansiālajiem centieniem. Jāraugās, lai tas neradītu lielāku ekonomisko nelīdzsvarotību, piemēram, fiskālā deficīta un valsts parāda ilgtnespējīgu padziļināšanos un finanšu sektora, it īpaši apdrošināšanas nozares, stabilitātes apdraudējumu.

1.7. EESK apzinās, ka nepiemērota reakcija vai nespēja risināt ar klimata pārmaiņām saistītās problēmas var radīt milzīgus riskus gan attiecībā uz ekonomikas izaugsmi, gan kaitējumu sabiedrībai. Tas var arī izraisīt nekontrolētu inflāciju, it īpaši uz izmaksām balstītu inflāciju, un galu galā dzīves līmeņa pazemināšanos.

1.8. EESK uzskata, ka, reaģējot uz klimata pārmaiņām, nedrīkst par zemu novērtēt cilvēka faktora svarīgumu šā jēdziena plašākā izpratnē. Klimata pārmaiņas, visticamāk, izraisīs fundamentālas un ilgtermiņa pārmaiņas darba tirgū, kas prasīs noturīgāku un elastīgāku darbaspēku un mūžizglītību jaunās jomās.

1.9. EESK uzsver, ka jāpieņem un jāīsteno pasākumi, lai nodrošinātu, ka klimata pārmaiņu ietekme uz dalībvalstu ekonomisko un sociālo attīstību tiek sistemātiski analizēta, izvērtēta un prognozēta. Izņemot emisiju samazināšanu (fiziska riska mazināšana), šiem pasākumiem jābūt vērstiem uz ekonomikas struktūras pārmaiņām (pāreja uz risku pielāgošanu) un procesiem, ko rada klimata pārmaiņas un to ietekme uz neprognozējamām starptautiskās migrācijas plūsmām.

1.10. Klimata pārmaiņas ietekmē ikvienu valsti, kas ir daļa no pasaules ekonomikas. EESK uzskata, ka tāpēc, reaģējot uz klimata pārmaiņām, visi pasākumi ir jākoordinē un jāsaskaņo starptautiskajā līmenī. Šajā sakarā EESK stingri atbalsta ES centienus noteikt cīņu pret klimata pārmaiņām par augstāko prioritāti. Tas ietvers kolektīvas saistības valstu, subnacionālajā, ES un pasaules līmenī visās jomās, piemēram, ekonomikas un sociālajā jomā, ar skaidri noteiktiem uzdevumiem un pienākumiem visos lēmumu pieņemšanas procesa līmeņos.

2. **Pamatinformācija un fakti**

2.1. Pēdējo četru gadu laikā ES dalībvalstu ekonomika saskārusies ar trim reāliem ārējiem un sistēmiskiem satricinājumiem. Covid-19, militārie konflikti un klimata pārmaiņas ļoti negatīvi ietekmējuši ES dalībvalstu ekonomiku. Kā viens no iepriekš minētajiem satricinājumu veidiem klimata pārmaiņas rada eksistenciālus draudus ES valstu ekonomikas turpmākai attīstībai vidējā termiņā un ilgtermiņā.

2.2. Izmaksas, kas radīsies, ja netiks veikti pasākumi, lai ierobežotu klimata pārmaiņas, būs ļoti augstas. Provizoriskie dati liecina, ka 2024.–2030. gada periodā izmaksas būs 600 miljardi EUR gadā. Palielinātas mirstības, sliktākas veselības, zemāka ražīguma un īsāka dzīves ilguma dēļ ekonomikas produktivitātes zudums tiešā veidā ietekmēs ekonomiskās perspektīvas, it īpaši ņemot vērā eksponenciālo (ne lineāro) ietekmi, ko rada katra emitētā CO_2 papildu tonna. Piemēram, *Lancet* 2023. gada ziņojumā ([1]) minēts, ka karstuma viļņu dēļ vien 2023. gadā pasaules mērogā tika zaudēti 490 miljardi produktīvo darba stundu, un to skaits turpinās pieaugt atbilstoši karstuma tendencēm. Tāpēc klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās finansēšanas atlikšanai būs milzīga negatīva ietekme uz ekonomiku, infrastruktūru un lauksaimniecību kopumā, kā arī uz iedzīvotāju veselību. Minēto apsvērumu dēļ ir pilnīgi saprotami, ka klimata pārmaiņām vajadzētu būt vienai no ES un dalībvalstu galvenajām politiskajām prioritātēm. No institucionālā viedokļa zaļā kursa ([2]) pieņemšana ir ieviesusi būtisku un sistēmisku prasību kopumu attiecībā uz klimata pārmaiņu ierobežošanu un centieniem mazināt to neparedzēto un bezprecedenta ietekmi uz visām svarīgajām ES tautsaimniecības jomām.

([1]) *Lancet Countdown* 2023. gada ziņojums par veselību un klimata pārmaiņām.
([2]) *Eiropas zaļā kursa īstenošana.*

2.3. Klimata pārmaiņām ir tūlītēja ietekme uz makroekonomiskajiem rādītājiem, finanšu un sociālo stabilitāti, reālo ekonomiku, starptautisko tirdzniecību, infrastruktūru un lauksaimniecību, tostarp iedzīvotāju veselību. Turklāt klimata pārmaiņas ļoti negatīvi ietekmēs vecāka gadagājuma cilvēkus un novecojošos iedzīvotājus, palielinot mirstību. Tās īpaši skar vecāka gadagājuma cilvēkus, un viņiem ir jāpielāgo savi dzīves apstākļi. Tās skar arī bērnus un jauniešus.

2.4. EESK norāda: sagaidāms, ka makroekonomikas līmenī monetārajā jomā klimata pārmaiņas izraisīs augstāku inflāciju un tādējādi augstākas procentu likmes, darba apstākļu pasliktināšanos un sarežģījumus darba tirgū, darba ražīguma samazināšanos un līdz ar to arī ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos. No fiskālā viedokļa klimata pārmaiņas palielina papildu izdevumus, kas saistīti ar dabas katastrofām, plūdiem, mežu ugunsgrēkiem, un infrastruktūras bojājumu radītās izmaksas ([3]). Turklāt tās būtiski ietekmē atsevišķu ES valstu ekonomikas ārējo bilanci.

2.5. Klimata pārmaiņas var uzskatīt par negatīvu eksternalitāti. Šajā sakarā būtu jāuzsver, ka šī negatīvā eksternalitāte var izraisīt papildu izmaksu pieaugumu atbilstoši klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās procesiem piegādāto preču ražošanā un pakalpojumu sniegšanā. Šis izmaksu pieaugums ilgtermiņā kavē ilgtspējīgu un iekļaujošu ekonomikas izaugsmi.

2.6. No ekonomiskā viedokļa ir svarīgi, ka, reaģējot uz klimata pārmaiņām, pakāpeniski tiek samazinātas un likvidētas emisijas un no tām izrietošais piesārņojums. Tāpēc, lai atjaunotu klimata līdzsvaru un tā ilgtspēju, ir jāpieņem un jāīsteno pasākumi, kas vērsti uz tiem, kuri visvairāk veicina piesārņojumu un tādējādi apdraud ilgtspējīgas attīstības pamatprincipus.

2.7. Planētas pastāvīgā piesārņojuma samazināšanai un pakāpeniskai novēršanai būs vajadzīgi salīdzinoši lieli papildu ieguldījumi, taču ilgtermiņā šie ieguldījumi atmaksāsies, jo nebūs jāsedz klimata pārmaiņu radītās izmaksas. Tiešās un netiešās izmaksas, ko rada klimata pārmaiņu seku pārvarēšana, var būtiski ietekmēt ne tikai ražošanu, bet arī citas nozares, piemēram, apdrošināšanu un lauksaimniecību, kā arī citas darbības jomas un reģionus, kuri balstās uz tradicionālo energoietilpīgo ražošanas modeli.

2.8. Saistībā ar notiekošo pāreju uz zaļo un digitālo ekonomiku ir būtiski veikt visaptverošas un tālejošas strukturālas pārmaiņas, kas var būtiski ietekmēt ne tikai ekonomisko un sociālo sistēmu struktūru, bet arī to darbības veidu. Tāpēc izšķiroša nozīme ir partnerībām un integrētiem procesiem, kuros iesaistītas daudzas ieinteresētās personas.

2.9. Ir svarīgi norādīt uz sekām un izmaksām, kas rastos, ja nerisinātu klimata pārmaiņu problēmas (bezdarbības izmaksas), kuras laika gaitā arvien vairāk izraisīs neatgriezeniskus klimatisko apstākļu traucējumus, iedzīvotāju veselības pasliktināšanos un līdz ar to arī darba ražīguma un ekonomikas vispārējā snieguma samazināšanos kopumā.

2.10. Ar klimata pārmaiņām saistītās ieguldījumu izmaksas ir ļoti augstas. Tiek lēsts, ka papildu ikgadējās vidējās ieguldījumu vajadzības 2030. gada klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanai ir aptuveni 480 miljardi EUR. Ņemot vērā saikni ar digitālās pārveides procesu un atvērtas stratēģiskās autonomijas nodrošināšanu (saskaņā ar *REPowerEU*) ([4]), šīs izmaksas sasniegs 3 200 miljardus EUR ([5]). Šā jautājuma risināšanai pieejamie publiskie resursi būs ierobežoti, tāpēc būs vajadzīgi arī privātie resursi, kas varētu segt finansējumu prioritārajām klimata pārmaiņu ierobežošanas jomām.

2.11. Lai nodrošinātu ES efektīvu darbību, klimata pārmaiņu pasākumu izstrādei un īstenošanai jābūt saskaņotai arī ar citiem procesiem, kas pašlaik notiek globālajā ekonomikā. Tie galvenokārt ir saistīti ar pašreizējo ģeopolitisko spriedzi un ģeoekonomiskajām norisēm, ekonomikas, pārtikas, enerģētikas un veselības drošību, kā arī ar sociālās stabilitātes un ilgtspējīgas konkurētspējas nodrošināšanu ([6]).

([3]) *Tools for Climate Change Adaptation*.
([4]) *REPowerEU: cenas ziņā pieejama, droša un ilgtspējīga enerģija Eiropai*.
([5]) *REPowerEU: cenas ziņā pieejama, droša un ilgtspējīga enerģija Eiropai*.
([6]) *Green growth and competitiveness in EU climate policy: paradigm shift or "plus de la même chose"?, Oscar Fitch-Roy* un *Ian Bailey*, 2023. gada jūlijs.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. EESK uzsver, ka vides kvalitāte ir izšķirošs faktors, kas ietekmē cilvēku veselību un ilgtspējīgu, iekļaujošu, noturīgu un stabilu ekonomikas izaugsmi. Ir skaidrs, ka cilvēku veselību ietekmē viņu apkārtējā vide. No tā izriet, ka veselīgai ES dalībvalstu ekonomikai ir vajadzīgi veselīgi cilvēki, lai veicinātu augstāku darba ražīgumu, tādējādi sekmējot konkurētspēju, augstāku dzīves līmeni un augstas kvalitātes ekonomikas izaugsmi.

3.2. EESK norāda, ka pareiza reakcija uz klimata pārmaiņām ir izmantot jauno iespēju, ko tehnoloģiskais un inovācijas potenciāls šajā jomā sniedz ekonomikai un uzņēmējdarbības sektoram. Novēlota reakcija uz šo vēsturiski nepieredzēto problēmu ES līmenī var vēl vairāk pasliktināt ES valstu stāvokli pasaules ekonomikā, proti, samazināt to daļu pasaules IKP (laikposmā no 2005. līdz 2023. gadam tā samazinājās no 25 % līdz 18 %) ([7]).

3.3. Runājot par klimata krīzes seku mazināšanu, būtu jānorāda uz atsevišķiem instrumentiem, kas saistīti ar fiziskajiem un ar pārkārtošanos saistītajiem riskiem ([8]):

3.3.1. IKT rīki: IKT rīkiem būs neaizstājama vieta pārkārtošanās procesā. Risinot jautājumu par klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi uz ekonomiku kopumā, būs vajadzīga sistemātiska un objektīva komunikācija un izpratnes veidošana par analīzes secinājumiem attiecībā uz papildu ieguldījumu izmaksām, kuras radīsies. Šķiet obligāti veikt skaidri izstrādātu ietekmes pētījumu, kurš paredzēts plašai sabiedrībai un kurā izklāstīti pierādījumi, kas pamato nepieciešamību veikt plaša mēroga un koordinētu rīcību, lai reaģētu uz klimata pārmaiņām.

3.3.2. Stimuli: uzmanība būs jāpievērš atbilstošas politikas un instrumentu izstrādei un ieviešanai, lai veicinātu sabiedrības atbalstu klimata pārmaiņu ierobežošanas pasākumiem. Piemēri ir ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma, videi un klimatam draudzīgi nodokļu instrumenti un ilgtspējīga finanšu shēma, kas balstīta uz "dubultā būtiskuma" principu un rada finanšu starpniecības nozarei iespēju finansēt zaļo pārkārtošanos. Turklāt citi stimuli, piemēram, subsīdijas, būs jāorientē uz klimatisko un vidisko ilgtspēju, it īpaši tādās jomās kā energoefektivitāte, atjaunīgie energoresursi, aprites ekonomika, tīra mobilitāte, zemes izmantošana lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē utt.

3.3.3. Regulatīvie instrumenti un sankcijas: zaļā kursa, kā arī IAM 2030. gadam noteikumu, izvirzīto mērķu un noteikto prasību izpildāmība, kas ir skaidri izklāstītas paketē "Gatavi mērķrādītājam 55 %" ([9]). Šajā sakarā jāuzsver, ka galvenajiem rādītājiem jābūt juridiski saistošiem gan Eiropas Savienībai kopumā, gan attiecīgi atsevišķām iesaistītajām pusēm, un neatbilstības gadījumā vajadzētu būt iespējai piemērot tūlītējas un efektīvas sankcijas, praksē izmantojot izpildes panākšanas sistēmu. Eiropas zaļais kurss ietver arī nozarēm specifiskus mērķrādītājus un pasākumus. Ir ieviesti vairāki mehānismi, ko var izmantot juridiski saistošu mērķrādītāju neievērošanas gadījumā.

3.3.4. Ietekme uz darba ņēmējiem un darba apstākļiem: klimata mērķu sasniegšanas pasākumiem nevajadzētu negatīvi ietekmēt algas un darba apstākļus pat tad, ja pastāv lielas investīciju vajadzības. Klimata pārmaiņas būtu jāuzskata par iespēju veikt investīcijas, lai radītu prasmes un veidotu partnerības ar darba ņēmējiem un pilsonisko sabiedrību un sekmīgi īstenotu klimatiskās pārkārtošanās pasākumus. Nodarbinātības aizsardzība ir uzticēšanās veidošanas un sekmīgas klimatiskās pārkārtošanās priekšnoteikums, jo tā nevar notikt bez sociālas pārkārtošanās.

3.4. EESK uzskata, ka koordinēta reakcija uz klimata pārmaiņām var ievērojami stimulēt ES ekonomikas vispārējo izaugsmi jomās, kuras noteiktas paketē "Gatavi mērķrādītājam 55 %", ar nosacījumu, ka saskaņā ar ietekmes novērtējumu tiek veikts ieguldījumu intensitātes un ienākumu no ieguldījumiem *ex ante* novērtējums.

([7]) *World Economic Outlook* datubāze.

([8]) *Key steps to manage climate risks to protect people and prosperity*.

([9]) *Komisija ir gandarīta, ka pabeigti svarīgi paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" tiesību akti, tā ES paverot izredzes pat pārsniegt 2030. gadam nospraustos mērķrādītājus*, paziņojums presei, 2023. gada 9. oktobris.

3.5. EESK uzskata, ka atbildes reakcija uz klimata pārmaiņām ilgtermiņā var būt pozitīva, it īpaši novēršot negatīvas eksternalitātes, un tā dos iespēju efektīvāk iedalīt kapitālu produktīvākām un efektīvākām nozarēm un darbības jomām. Tāpēc būtisku strukturālo pārmaiņu, kas būtu nozīmīgākās pēdējo divsimt gadu laikā, veikšana ir ļoti ietilpīga ieguldījumu ziņā, taču tai ir potenciāls radīt produktīvāku, veiktspējīgāku un resursefektīvāku ekonomikas sistēmu ([10]). Šajā kontekstā aprites ekonomika kopā ar atkritumu tirgu un atkritumu apsaimniekošanu būtu jāuzskata par svarīgu instrumentu.

3.6. EESK norāda, ka vēsturiskais pārkārtošanās process prasīs palielināt kopējos ieguldījumus jaunu nozaru, tehnoloģiju, darbības jomu un uzņēmējdarbības attīstībā, tostarp mazajos un vidējos uzņēmumos, un tas var būt saistīts arī ar traucējumiem esošajās vērtību ķēdēs un pielāgošanos jaunajiem apstākļiem (ieguves rūpniecības un smagās rūpniecības pāreja uz jaunu tīru enerģiju un apstrādes rūpniecības pāreja uz ražošanu ar zemu vai nulles piesārņojumu).

3.7. EESK uzskata, ka pašreizējais inflācijas process, kurš pamazām tuvojas noslēgumam un kurā dominēja izmaksu izraisīta inflācija ar būtisku riska uzcenojuma lomu, ir novedis pie diferenciācijas starp mazāk neaizsargātām un neaizsargātākām iedzīvotāju grupām dažādās ES valstīs. Klimata pārmaiņas, tāpat kā enerģētikas krīze, var izraisīt spēcīgu asimetrisku satricinājumu, kas skar darbaspēku un kapitālu. Ir svarīgi būt gataviem, cik vien iespējams, novērst tā iespējamās negatīvās sekas un sniegt lielāku atbalstu tiem reģioniem, kuri tiks skarti visvairāk.

3.8. EESK uzskata, ka ekonomika, kas ir strukturāli gatava reaģēt uz klimata pārmaiņām, būs noturīgāka pret iespējamo inflācijas ietekmi (kuru izraisa, piemēram, nopietnas klimata svārstības, kas ietekmē ekonomikas sniegumu un darba ražīgumu uzņēmējdarbības vidē) bez negatīvas sociālās ietekmes ([11]).

3.9. EESK visnotaļ apzinās, ka pasākumi, kas saistīti ar reaģēšanu uz klimata pārmaiņām, ir būtisks kvantitatīvs un kvalitatīvs izaicinājums ES valstu darba tirgum. Nespēja pietiekami ātri un pietiekami stingri reaģēt uz šiem pasākumiem var novest pie darba laika ierobežojumiem, kas izraisīs bezdarba pieaugumu ([12]). Šajā sakarā jānorāda, ka attiecīgajām iestādēm un organizācijām būtu elastīgi jāreaģē, sagatavojot pārkvalifikācijas kursus un pielāgošanās programmas, kā arī radot labākus apstākļus elastīgam darba tirgum nozarēs, kurās ir liels pieprasījums pēc darbaspēka. Klimata pārmaiņas varētu izmantot, lai atvieglotu pārdales procesus Eiropas Savienībā.

3.10. EESK arī norāda, ka jāuzlabo visa izglītības sistēma, tostarp profesionālā apmācība, un jārada mūžizglītības apstākļi, kas atbilst paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" un "Digitālā kompasa" prasībām ([13]). Šis izglītības sistēmas pārveides process ieviesīs būtiskas pārmaiņas darbaspēka izglītības, kvalifikācijas un prasmju pieprasījuma ziņā. Tā kā dabas katastrofu ekonomiskā ietekme uz visām vecuma grupām sabiedrībā būs neparedzama, būtu ļoti svarīgi noskaidrot, kā mainīt dzīvesveidu, kā reaģēt un kā iesaistīties novēršanā.

3.11. Tā kā klimata pārmaiņu pienācīgai ierobežošanai būs vajadzīgs milzīgs finanšu resursu apmērs, nevaram paļauties tikai uz publisko finansējumu vien. Tāpēc EESK iesaka pilnībā ievērot un pildīt noteikumus par piesardzību publisko finanšu jomā saskaņā ar nesen pieņemtajiem noteikumiem par ekonomikas pārvaldību ([14]).

([10]) *'European competitiveness and strategic autonomy' – The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security*, *Paolo Guerrieri* un *Pier Carlo Padoan*, 2024. gada februāris.

([11]) *Green growth and competitiveness in EU climate policy: paradigm shift or "plus de la même chose"?*, *Oscar Fitch-Roy* un *Ian Bailey*, 2023. gada jūlijs.

([12]) *3 ways the climate crisis is impacting jobs and workers*, *World Economic Forum* (Pasaules Ekonomikas forums), 2023. gada oktobris.

([13]) *Eiropas digitālā desmitgade: digitālie mērķi 2030. gadam*.

([14]) *Tools for Climate Change Adaptation*.

3.12. EESK norāda, ka līdztekus publiskajiem līdzekļiem ir pieejami ievērojami privātie finanšu resursi, piemēram, apdrošināšanas un pensiju fondos, un kopumā liels ir uzkrājumu apmērs (kas bieži tiek turēts norēķinu kontos vai krājkontos, bet bieži tur atstāts uz ilgu laiku), kuru varētu izmantot efektīvāk, kā to sola kapitāla tirgu savienība. Minētos resursus šajā kontekstā varētu izmantot, lai finansētu pienācīgu reakciju uz klimata pārmaiņām, vienlaikus ievērojot stingrus finanšu prudenciālos noteikumus.

3.13. EESK uzskata, ka pastāv iespēja gūt peļņu no publisko līdzekļu izmantošanas, izmantojot finanšu instrumentus, kas, pateicoties apgrozījuma ciklam, nodrošina lielāku resursu apmēru salīdzinājumā ar subsīdijām, ar nosacījumu, ka atsevišķie darījumi iztur atbilstības pārbaudi šāda veida finansējuma izmantošanai.

3.14. EESK norāda, ka klimata pārmaiņu dēļ vispārējā ārējā ekonomiskā bilance, ko būtiski ietekmē ES konkurētspēja, būtu jāstiprina (tekošā konta maksājumu bilances pārpalikums), nevis jāvājina (tekošā konta deficīts). Vienlaikus jāpatur prātā, ka turpināsies pārmaiņas pasaules ekonomikas procesos un ka tās nenotiks vienlaikus un izmantojot tos pašus instrumentus.

3.15. EESK uzsver: lai stiprinātu ES ekonomikas konkurētspēju un turpinātu saglabāt ārējās ekonomiskās bilances pārpalikumu, ir jāuzrauga norises ekonomiskās varas centros, it īpaši ASV un Ķīnā, kā arī citās ļoti dinamiskās jaunietekmes ekonomikas valstīs, it īpaši Dienvidaustrumāzijas valstīs ([15]).

3.16. EESK aicina visu līmeņu diskusijās par klimata pārmaiņām iekļaut sociālo dialogu un darba koplīguma slēgšanas sarunas. Svarīgi ir taisnīgi sadalīt centienus nolūkā panākt, ka darba ņēmēji un sabiedrība kopumā piekrīt klimatneitrālas pieejas izmantošanai preču ražošanā un pakalpojumu sniegšanā.

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. EESK ir visnotaļ pārliecināta, ka visiem instrumentiem, ko izmanto, reaģējot uz klimata krīzi, vajadzētu būt balstītiem uz reālu paredzamību un jāatbilst pašreizējām megatendencēm, kas vērojamas gan ES, gan reģionālā kontekstā, un jānodrošina, ka šie instrumenti atbilst ES dalībvalstu ekonomiskās drošības un konkurētspējas nodrošināšanai un ir īpaši uz to vērsti ([16]).

4.2. EESK atbalsta centienus īstenot sarežģītu pārkārtošanos, kā arī norāda, ka visiem pieņemtajiem un īstenotajiem pasākumiem vajadzētu būt vērstiem uz ES dalībvalstu ekonomikas snieguma un sociālās stabilitātes stiprināšanu.

4.3. EESK iesaka dažādos pasākumos iekļaut arī iespējas izmantot un veicināt lielāku (pieņemamu) toleranci pret energoavotiem, kas, lai gan tie nav optimāli energoavoti zaļās pārkārtošanās noslēguma posmam neto klimatneitralitātes ziņā, pārejas periodā pozitīvi ietekmēs vidi un klimatu salīdzinājumā ar pašreizējo situāciju. Tomēr pārejas periodus nevajadzētu pagarināt vairāk, nekā tas ir absolūti nepieciešams, jo tas palēninātu pāreju uz zaļo enerģiju gan tiešā, gan netiešā veidā, kavējot inovāciju atjaunīgo energoresursu tehnoloģiju jomā.

4.4. EESK uzskata, ka šajos apsvērumos būtu jāparedz arī lielāka rīcības brīvība attiecībā uz atjaunīgo energoresursu izvēršanas tempu, ar nosacījumu, ka turpinās to izmantošanas pieaugums dažādās uzņēmējdarbības jomās un citās jomās (piemēram, rūpniecībā, transportā, mājokļos u. c.) un ka tie tiek ieviesti reālistiskā termiņā.

([15]) *'European competitiveness and strategic autonomy' – The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security*, *Paolo Guerrieri* un *Pier Carlo Padoan*, 2024. gada februāris.

([16]) *'European competitiveness and strategic autonomy' – The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security*, *Paolo Guerrieri* un *Pier Carlo Padoan*, 2024. gada februāris.

4.5. EESK norāda, ka ģeopolitiskās spriedzes un ģeoekonomiskās nenoteiktības dēļ paaugstināta riska periodi rada salīdzinoši būtiskas izmaiņas paradumos saistībā ar energotaupību. Šajā sakarā ir jāveic energoefektivitātes pasākumi. Salīdzinoši lieli ieguldījumi ar plašu atbalstu no ES finansējuma avotiem būtu jānovirza publisko, komerciālo un dzīvojamo ēku kvalitatīvai pārveidei, ņemot vērā konkrētos valstu apstākļus. Ievērojama konkurences priekšrocība Eiropas Savienībai visā vērtības ķēdē varētu būt energoefektivitāti paaugstinošu komponentu un aprīkojuma ražošana, uzstādīšana un apkope ar jutīgu pāreju uz atjaunīgiem enerģijas avotiem.

4.6. EESK aicina Eiropas Komisiju skaidri, saprotami un pārliecinoši novērtēt vajadzības (klimata un vides aizsardzības jomā izslēgt eksternalitāšu negatīvo ietekmi uz ES dalībvalstu ekonomiku un sabiedrību, kā arī uz Eiropas Savienību kopumā) un izmaksas (vajadzību apmierināšanai nepieciešamie ieguldījumi, izveidojot indikatīvu pamatstruktūru, kas tiek noteikta atkarībā no finansējuma mērķa, avota un veida).

4.7. Minētais vajadzību un izmaksu novērtējums būtu regulāri jāatjaunina un jāizvērtē, ņemot vērā mainīgos apstākļus ģeoekonomisko pārmaiņu kontekstā, un tas būtu jāsniedz lēmumu pieņemšanas procesos iesaistītajām personām, kā arī plašai sabiedrībai.

4.8. Turklāt EESK norāda, ka jāapņemas sniegt datus vajadzību un izmaksu novērtēšanai, lai iekļautu analīžu rezultātus par zaļās pārkārtošanās ietekmi uz makroekonomiku, finanšu stabilitāti un darba tirgu, kā arī uz ekonomikas, pārtikas, enerģētikas un veselības drošību ([17]). Šo analīzi varētu izvērtēt Eiropas pusgada ietvaros.

4.9. Turklāt, lai stiprinātu ES ekonomikas ilgtspējīgu konkurētspēju, EESK iesaka Eiropas Komisijai uzraudzīt Inflācijas samazināšanas akta (*IRA*) ([18]) īstenošanas rezultātus un pieredzi ASV, lai nodrošinātu saderību un iespējamo sinerģiju ar ASV un stiprinātu ES un ASV stratēģisko partnerību.

4.10. EESK pauž cerību, ka 2026. gadā tiks veikta konkrētāka to pasākumu ietekmes novērtējuma analīze, kas saistīti ar oglekļa ievedkorekcijas mehānisma (OIM) ieviešanu. Tāpēc Komiteja iesaka Eiropas Komisijai veikt padziļinātu novērtējumu, kas varētu sniegt vērtīgu ieguldījumu zaļās pārkārtošanās un citu globālās ekonomikas jomu saderīguma sekmēšanā.

4.11. Analizējot klimata krīzes negatīvo ietekmi uz dažādām nozarēm un darbības jomām visā Eiropas Savienībā, obligāti jāizveido kopīga datubāze gan atsevišķajās dalībvalstīs, gan ES līmenī. Tāpēc EESK aicina Eiropas Komisiju izstrādāt visaptverošu datubāzi attiecībā uz galvenajiem rādītājiem saistībā ar klimata pārmaiņu fiziskajiem riskiem.

4.12. Oglekļa dioksīda sociālās izmaksas, ar kurām naudas izteiksmē tiek mērīts sabiedrībai nodarītais kaitējums, ko rada katra papildu metriskā tonna CO_2 emisiju, būtu jānosaka par galveno rādītāju ES klimata politikas veidošanā. Katra vidējā aprēķinātā papildu CO_2 tonna pašlaik atbilst 185 USD (tas ir 3,6 reizes vairāk nekā ASV valdības pašreizējais novērtējums, kas ir 51 USD par tonnu CO_2) ([19]). Tas nozīmē, ka pašlaik oglekļa sociālās izmaksas mēs novērtējam trīs reizes par zemu. Eiropā oglekļa cena, kas mērīta pēc Eiropas Savienības ETS kvotu cenām (no 53 līdz 79 EUR par tonnu 2024. gadā), arī norāda ievērojami zemākas sociālās izmaksas.

([17]) EESK atzinums "Pievēršanās klimata pārmaiņu un vides degradācijas ietekmei uz mieru, drošību un aizsardzību", OV C, C/2024/2106, 26.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2106/oj.

([18]) *Inflācijas samazināšanas akts*.

([19]) Rennert, K., Errickson, F., Prest, B.C. et al. *Comprehensive evidence implies a higher social cost of CO2*. *Nature 610*, 687–692 (2022. gads).

4.13. Paredzams, ka klimata pārmaiņas ļoti kaitēs cilvēku veselībai. Tās tiešā veidā ietekmēs cilvēkus un palielinās ar vides un dzīvnieku starpniecību pārnēsājamu slimību risku. Vislielāko ar klimata pārmaiņām saistīto apdraudējumu radīs infekcijas slimības, ko izraisa augstāka temperatūra, sausums un ūdens trūkums, spēcīgas lietusgāzes, plūdi un okeānu sasilšana. Tiek prognozēts, ka aptuveni 58 % infekcijas slimību, kas skar cilvēkus, saasināsies klimata pārmaiņu dēļ ([20]). Šajā sakarā EESK iesaka Eiropas Komisijai izstrādāt stratēģisku plānu iedzīvotāju aizsardzībai pret klimata krīzes sekām un tās ietekmi saistībā ar infekcijas slimībām.

4.14. EESK norāda, ka turpmāka temperatūras paaugstināšanās var izraisīt pastāvīgu sausumu, kas varētu radīt tā dēvēto klimata migrāciju ar visām ar to saistītajām negatīvajām ekonomiskajām sekām ([21]). Tāpēc īpaša uzmanība ir jāpievērš galvenajiem faktoriem, kas būtiski ietekmē klimata pārmaiņas, piemēram, pieaugošam atkritumu daudzumam, enerģijas pārtēriņam un pārtikas un apģērbu pārmērīgam patēriņam. Tas viss izraisīs ilgtnespējīgu ražošanu un līdz ar to turpmāku vides piesārņojumu, apdraudot cilvēku dzīvību uz planētas.

4.15. Klimata pārmaiņas izraisa ūdens nepietiekamību. Turklāt paredzams, ka tas palielinās sliktas ūdens kvalitātes risku, ūdens trūkumu lauksaimnieciskajā ražošanā, ūdens trūkuma risku tūrisma jomā (ierobežots sniega daudzums ziemā un ūdens trūkums vasaras mēnešos), kā arī ūdens nepietiekamību enerģijas ražošanai. Lauksaimniecība, tāpat kā loģistika, ir apdraudēta. Tāpēc būtu vajadzīgs visaptverošs regulējums ūdens resursu apsaimniekošanai. Ūdens trūkuma risks var arī palēināt jau notiekošo klimata pārmaiņu mīkstināšanas procesu ([22]) ([23]).

4.16. EESK uzsver, ka ir jāturpina pakāpeniski samazināt subsīdijas fosilajam kurināmajam, kas būtiski kaitē videi, kas tiek piesārņota, un sabiedrības veselībai. Turklāt būtu jāievieš oglekļa un oglekļa cenu nodoklis. 2022. gadā kopējās subsīdijas sasniedza 7 triljonus USD, kas veido 7,1 % no pasaules IKP ([24]). Divos gados – no 2020. līdz 2022. gadam – fosilā kurināmā subsīdijas palielinājās par 2 triljoniem USD. Fosilā kurināmā subsīdijas laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam bija salīdzinoši stabilas aptuveni 56 miljardu EUR apmērā, bet 2022. gadā palielinājās līdz 123 miljardiem EUR ([25]).

4.17. Paredzams, ka klimata pārmaiņas ļoti kaitēs finanšu nozares stabilitātei gan banku, gan apdrošināšanas jomā. EESK norāda, ka lēmumu pieņemšanas pamatā vajadzētu būt pieaugošajiem riskiem finanšu nozarē un noturībai pret šiem riskiem ([26]). Tāpēc ir svarīgi, lai visi rādītāji būtu visaptveroši. Turklāt ir būtiski radīt apstākļus, kas dod iespēju klimata risku pārveidot tā, lai tiktu nodrošināti ilgtspējīgi ieguldījumi un iespēju robežās novērsta milzīgu balasta aktīvu summu veidošanās.

4.18. Ņemot vērā klimata pārmaiņu vēsturiski neparedzamās un bezprecedenta sekas, būs jātērē milzīgi finanšu resursi, lai segtu klimata krīzes radīto kaitējumu un zaudējumus un izdevumus, ko rada tās ietekme uz cilvēku veselību. Pieejamie publiskie resursi ir ļoti ierobežoti. EESK iesaka Eiropas Komisijai apsvērt iespēju saglabāt rezervē finanšu resursus, kas būtu izmantojami kritiskos apstākļos, lai pārvarētu klimata krīzes sekas, izmantojot ārkārtas instrumentu/fondu. Komiteja mudina Eiropas Komisiju apsvērt finanšu instrumentus, ko varētu izmantot dalībvalstis, lai sevi aizsargātu.

4.19. EESK uzsver, ka klimata pārmaiņām būs negatīva sociālā ietekme, kas var palielināt ienākumu nevienlīdzību un palielināt nabadzību ([27]). Tāpēc visām lēmumu pieņemšanā iesaistītajām personām būtu jāņem vērā šīs norises un vajadzības gadījumā jāizveido sociālās drošības tīkls. Šajā kontekstā pārkārtošanās liek veikt visaptverošas reformas, kas vērstas uz ilgtspēju, iekļautību, noturību un sociālo taisnīgumu.

([20]) Mora, C., et al., *Over half of known human pathogenic diseases can be aggravated by climate change, Nature Climate Change 12(9)*, 869.–875. lpp. (DOI: 10.1038/s41558-022-01426- 1), 2022. gads.
([21]) *The climate crisis, migration, and refugees, John Podesta,* 2019. gada jūlijs.
([22]) *Water abstraction by source and economic sector in Europe*, EVA, 2022. gads.
([23]) EESK atzinums "Ūdens politika: starp pārtuksnešošanos un drošības politikas dimensiju – zilās diplomātijas laiks", OV C, C/2023/862, 8.12.2023., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.
([24]) *Fossil Fuel Subsidies Surged to Record $7 Trillion, Simon Black, Ian Parry, Nate Vernon,* 2023. gada augusts.
([25]) *Fossil fuel subsidies*, EVA, 2023. gada novembris.
([26]) *Climate-related financial risks are a major challenge*, Kopīgais pētniecības centrs, 2024. gada marts.
([27]) *Klimata krīze un tās ietekme uz neaizsargātām grupām,* EESK kopsavilkums presei, 2023. gada decembris.

4.20. Klimata pārmaiņas nākotnē ietekmēs iespējamās krīzes. Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*IPCC*) sestajā izvērtējuma ziņojumā ir identificēti četri klimata pārmaiņu radītie riski Eiropai nākamajās desmitgadēs, no kuriem trīs ir saistīti ar karstumu un sausumu: a) iedzīvotāju mirstība un saslimstība un ekosistēmas traucējumi karstuma dēļ; b) lauksaimnieciskās ražošanas zudums karstuma un sausuma kombinācijas dēļ; un c) ūdens trūkums atsevišķās nozarēs ([28]) ([29]).

4.21. Mūsu civilizācija mūsdienās dzīvo ļoti cieši saistītā pasaulē. Visas valstis saskaras ar kopīgu ienaidnieku – klimata pārmaiņām, lai gan ne visas valstis tiek vai tiks skartas vienādi. EESK uzskata: lai pēc iespējas novērstu klimata pārmaiņu negatīvās sekas un saglabātu dzīvību uz mūsu vērtīgās planētas nākamajām paaudzēm, tagad steidzami nepieciešama konstruktīva sadarbība un koordinēta rīcība starp visām valstīm un visām ieinteresētajām personām visā pasaulē, tostarp attiecīgajām starptautiskajām institūcijām.

Briselē, 2024. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE

([28]) Bednar-Friedl, B., et al., 2022. gads, *Chapter 13: Europe, Climate change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* (II darba grupas ieguldījums Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes sestajā izvērtējuma ziņojumā par klimata pārmaiņām), izdevniecība "Cambridge University Press", Kembridža, Apvienotā Karaliste.

([29]) Bednar-Friedl, B., et al., 2022. gads, *Europe*. Izdevumā: *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, II darba grupas ieguldījums Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes sestajā izvērtējuma ziņojumā par klimata pārmaiņām, izdevniecība "*Cambridge University Press*", Kembridža, Apvienotā Karaliste, un Ņujorka, NY, 1817.–1927. lpp.

PIELIKUMS

Šie specializētās nodaļas atzinuma punkti tika grozīti, lai atspoguļotu pilnsapulces apstiprināto grozījumu, lai gan sākotnējais formulējums saņēma vairāk nekā vienu ceturto daļu nodoto balsu (Reglamenta 74. panta 4. punkts).

3. grozījums

ECO/645

Klimata pārmaiņas un to ietekme uz ekonomiku

1.3. punkts

Grozīt šādi:

Specializētās nodaļas atzinums	Grozījums
EESK uzsver, ka nekavējoties jāpieņem un jāīsteno visi pasākumi, kas vajadzīgi, lai varētu samazināt emisijas (klimata pārmaiņu mīkstināšana) un pielāgoties jaunajiem nosacījumiem (pielāgošanās), tostarp ieviešot emisiju cenas un oglekļa nodokli saskaņā ar jaunāko Eiropas Komisijas ieteikumu.	EESK uzsver, ka nekavējoties jāpieņem un jāīsteno visi pasākumi, kas vajadzīgi, lai varētu samazināt emisijas (klimata pārmaiņu mīkstināšana) un pielāgoties jaunajiem nosacījumiem (pielāgošanās), tostarp ieviešot emisiju cenas un oglekļa nodokli saskaņā ar jaunāko Eiropas Komisijas ieteikumu. ***Oglekļa dioksīda sociālās izmaksas, ar kurām naudas izteiksmē tiek mērīts sabiedrībai nodarītais kaitējums, ko rada katra papildu metriskā tonna CO_2 emisiju, būtu jānosaka par galveno rādītāju ES klimata politikas veidošanā.***

Balsojuma rezultāts

Par:	60
Pret:	57
Atturas:	18

5. grozījums

ECO/645

Klimata pārmaiņas un to ietekme uz ekonomiku

2.2. punkts

Grozīt šādi:

Specializētās nodaļas atzinums	Grozījums
Izmaksas, kas radīsies, ja netiks veikti pasākumi, lai ierobežotu klimata pārmaiņas, būs ļoti augstas. Provizoriskie dati liecina, ka 2024.–2030. gada periodā izmaksas būs 600 miljardi EUR gadā. ***Klimata*** pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās finansēšanas atlikšanai būs milzīga negatīva ietekme uz ekonomiku, infrastruktūru un lauksaimniecību kopumā, kā arī uz iedzīvotāju veselību. ***Tāpēc*** klimata pārmaiņām vajadzētu būt vienai no ES dalībvalstu galvenajām prioritā-	Izmaksas, kas radīsies, ja netiks veikti pasākumi, lai ierobežotu klimata pārmaiņas, būs ļoti augstas. Provizoriskie dati liecina, ka 2024.–2030. gada periodā izmaksas būs 600 miljardi EUR gadā. ***Palielinātas mirstības, sliktākas veselības, zemāka ražīguma un īsāka dzīves ilguma dēļ ekonomikas produktivitātes zudums tiešā veidā ietekmēs ekonomiskās perspektīvas, jo īpaši ņemot vērā eksponenciālo (ne lineāro) ietekmi, ko rada katra emitētā CO_2 papildu tonna. Pie-***

Specializētās nodaļas atzinums	Grozījums
tēm. No institucionālā viedokļa zaļā kursa[***1***] pieņemšana ir ieviesusi būtisku un sistēmisku prasību kopumu attiecībā uz klimata pārmaiņu ierobežošanu un centieniem mazināt to neparedzēto un bezprecedenta ietekmi uz visām svarīgajām ES tautsaimniecības jomām.	***mēram, Lancet 2023. gada ziņojumā [1] minēts, ka karstuma viļņu dēļ vien 2023. gadā pasaules mērogā tika zaudēti 490 miljardi produktīvo darba stundu, un to skaits turpinās pieaugt atbilstoši karstuma tendencēm.*** Tāpēc ***klimata*** pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās finansēšanas atlikšanai būs milzīga negatīva ietekme uz ekonomiku, infrastruktūru un lauksaimniecību kopumā, kā arī uz iedzīvotāju veselību. ***Minēto apsvērumu dēļ ir pilnīgi saprotami, ka*** klimata pārmaiņām vajadzētu būt vienai no ES ***un*** dalībvalstu galvenajām ***politiskajām*** prioritātēm. No institucionālā viedokļa zaļā kursa[***2***] pieņemšana ir ieviesusi būtisku un sistēmisku prasību kopumu attiecībā uz klimata pārmaiņu ierobežošanu un centieniem mazināt to neparedzēto un bezprecedenta ietekmi uz visām svarīgajām ES tautsaimniecības jomām.
[1] Eiropas zaļā kursa īstenošana.	[1] ***Lancet Countdown 2023. gada ziņojums par veselību un klimata pārmaiņām.***
[2]	***[2]*** Eiropas zaļā kursa īstenošana.

Balsojuma rezultāts

Par:	63
Pret:	56
Atturas:	18

7. grozījums

ECO/645

Klimata pārmaiņas un to ietekme uz ekonomiku

4.12. punkts

Pievienot jaunu punktu

Atrašanās vieta: pēc pašreizējā punkta – tajā pašā līmenī

Specializētās nodaļas atzinums	Grozījums
	Oglekļa dioksīda sociālās izmaksas, ar kurām naudas izteiksmē tiek mērīts sabiedrībai nodarītais kaitējums, ko rada katra papildu metriskā tonna CO_2 emisiju, būtu jānosaka par galveno rādītāju ES klimata politikas veidošanā. Katra vidējā aprēķinātā papildu CO_2 tonna pašlaik atbilst 185 USD (tas ir 3,6 reizes vairāk nekā ASV valdības pašreizējais novērtējums, kas ir 51 USD par tonnu CO2)[1]. Tas nozīmē, ka pašlaik oglekļa sociālās izmaksas mēs novērtējam trīs reizes par zemu. Eiropā oglekļa cena, kas mērīta pēc ES ETS kvotu cenām (no 53 līdz 79 EUR par tonnu 2024. gadā), arī norāda ievērojami zemākas sociālās izmaksas.

Specializētās nodaļas atzinums	Grozījums
	[1] Rennert, K., Errickson, F., Prest, B.C. et al. Comprehensive evidence implies a higher social cost of CO_2. Nature 610, 687–692 (2022). https://doi.org/10.1038/s41586-022-05224-9

Balsojuma rezultāts

Par:	67
Pret:	61
Atturas:	9